

Det tveæggede sværd

AI kan være ekstra brugbart for studerende med særlige behov, men det er også de studerende, som er mest pressede, der lettest kan komme galt afsted. Dermed ligger der en stor og voksende opgave foran os i universitetsbiblioteksverdenen

□ **Ida Lunde Jørgensen**, informations-specialist, ph.d., Det Kgl. Bibliotek, Arts Emdrup, Frederiksberg og Nørre Campus-sektion

Som informationsspecialist på et universitetsbibliotek ser jeg hver dag både de uligheder, AI kan være med til at udligne, men desværre også en bekymrende tendens til at studerende – især de særligt sårbare – mister grebet over deres arbejde og arbejdsproces og kommer på kant med loven.

Dette er blot observationer fra et arbejdsliv, hvor jeg underviser og vejleder studerende i akademisk praksis, informationssøgning samt grundlæggende forståelse og respekt for ophavsret og andres persondata – og hvor de studerendes arbejde og arbejdsproces i stigende grad involverer brug af AI.

På det universitetsbibliotek, hvor jeg har min daglige gang, arbejder vi for, at de studerende på DPU, Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, i Emdrup, bliver informationskompetente akademikere. Studerende og måske især de særligt sårbare studerende, er et svært og følsomt emne at skrive noget om, ikke desto mindre er det et område, der ligger mig meget på sinde. For at nå det samme mål, skal vi ikke nødvendigvis gøre præcist det samme for alle. Vores klassiske til-

gang har været at tage ud som undervisere på de forskellige studier og vejlede fra skranken og igennem lidt mere formelle 'book en bibliotekar'-møder. Men i de seneste år har mine kollegaer og jeg styrket det relationelle arbejde. Det har vi gjort igennem et øget fokus på blødere 'mellemformer' såsom studiecafeer og specialeklubber, hvor der er bedre tid, og samværet er mere uformelt.

Fleksible rammer

Derudover er vi begyndt at arbejde mere med inspiration fra Universelt Design for Læring, som har fokus på at skabe undervisningsformer og undervisningsmateriale, der i højere grad tilbyder fleksible rammer for læring. Tag ikke fejl – det informationsfaglige er stadig målet – men vi har i stigende grad fokus på at skabe inkluderende rammer, hvor de studerende oplever *sense of belonging*: følelsen af at høre til. Det er min oplevelse, at dette relationsarbejde, hvor vi ofte lærer de studerendes navne at kende og arbejder for at skabe den tryghed, der skal til for, at de studerende i højere grad føler, at de kan komme til os og bede om hjælp, giver tifoldigt igen. Hvis de studerende er trygge i bibliotekets rammer, bliver de ikke bare bevidste om alt det, vi kan hjælpe dem med – de føler sig trygge nok til at gøre mere fuldstændigt brug af det. Og vi kommer arbejdsmæssigt bedre på forkant med nogle af de problemer, de studerende ellers let kan ende i.

Der ligger et stort arbejde i at støtte de studerende i akademisk forsvarlig brug af AI, og som eksemplerne fra dette indspark viser, er det vigtigt, at vi som universitetsbibliotekspersonale er til stede for de studerende.

Den gode nyhed

En generel AI, som for eksempel ChatGPT, kan fungere som en sparringpartner på linje med en velmenende, men også en anelse påståelig, onkel. Det er ikke alle studerende, som har den slags geskæftige sparringspartnere. Det betyder bestemt ikke, at man kan tage sparringen for pålydende, men den reflekterede studerende kan bruge AI til at tænke 'opad'.

Hvis man kigger på Aarhus Universitets deklarationsformular – den formular, de studerende skal bruge for at deklarere deres brug af AI – får man en idé om nogle af de mange måder, hvorpå AI kan bruges. Det kan eksempelvis være som sparringspartner til ens problemformulering, sparring på teori- og metodevalg, feedback og omformulering af tekst, til at få forslag til struktur og tekst, til – indledende – at blive klogere på et emne eller komme i gang med sin informationssøgning ved for eksempel at få forslag til emneord, man kan begynde med at søge på, indtil man bliver klogere på sit emne.

Et tveægget sværd

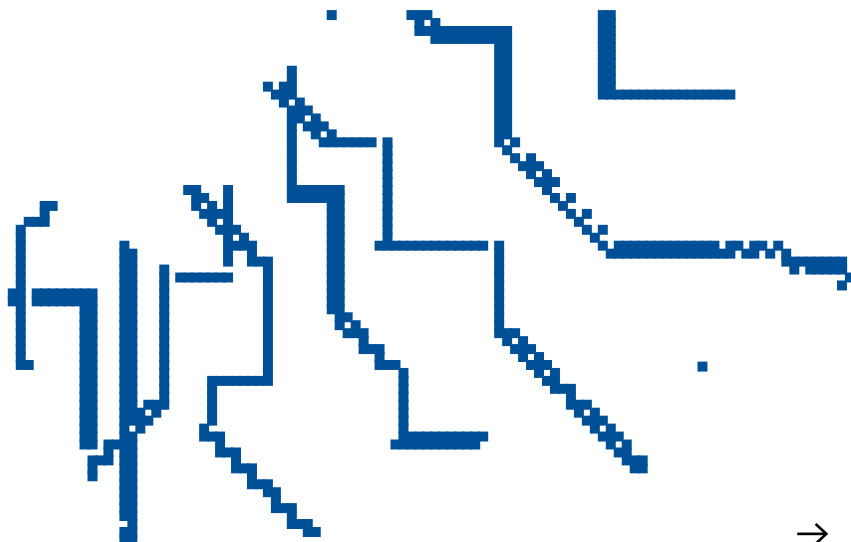
Over de seneste tre år har jeg observeret, hvordan AI kan være ekstra hjælpsomt for studerende med særlige behov. Læser man for eksempel langsommere, som nogle dyslektikere gør, kan det være en hjælp at få AI til at lave et resumé af en tekst. Selv om de fleste studerende vil kunne have glæde af et resumé for at skabe overblik og måske få en overfladisk forståelse af en tekst, inden man kaster sig ind i nærlæsningen, er fordelene umiddelbart størst for den studerende, for hvem arbejdsbyrden ved at generere et sådant resumé er størst. Jeg ved, at flere studerende bruger AI-tjenesten Google NotebookLM eller lignende AI-værktøjer på nettet til at generere resumeer eller små podcasts, man kan høre. Og det er her problemerne for alvor begynder, for det er i udgangspunktet en krænkelse af andres ophavsret.

En anden udfordring, jeg har set i flere varianter, er, at studerende, ofte i 11. time, bruger et AI-værktøj til at afkorte deres tekster. Det kan fungere fint, hvis man tager et mindre afsnit – et par linjer, man selv har skrevet – og beder om forslag til en kortere og mere præcis formulering. Udfordringen opstår, når studerende indsætter alt for store tekststykker og dermed mister overblikket over, hvad der er ændret i den oprindelige tekst. I et grellere tilfælde havde en studerende bedt en AI-tjeneste om at afkorte det meste af sin opgave i ét hug. Den studerende havde godt nok, efter eget udsagn, bedt AI-tjenesten om at bevare tekstens citater, men AI-værktøjer er ikke altid til at stole på – og den genererede tekst havde

omformuleret, afkortet og ændret i både citater og centrale pointer, som nu ikke længere stemte overens med de oprindelige tekster. Dette ville selvsagt være blevet opdaget af en studerende, som havde nærlæst teksten – og de oprindelige tekster – og havde dobbelttjekket referencerne. Det er akademisk rettidig omhu. Men det er min erfaring, at netop de studerende, som er mest pressede, hvilket indimellem også er de studerende, som er mest sårbare – både er dem, som kan få størst glæde af AI, men omvendt også er dem, som lettest kan komme galt afsted.

I et tredje eksempel havde en studerende indsat store tekstmængder fra sine interviews med persondata ind i en AI-tjeneste, som blev brugt til at kode og analysere interviewet. Problemet er, at persondata ikke må deles på den måde, men skal opbevares og behandles i et sikkert miljø, som stemmer overens med graden af persondataenes følsomhed. Man må altså ikke indsætte persondata i en tilfældig AI. Mig bekendt findes der kun ét miljø, som studerende via deres WAYF (Where Are You From – et forbindelsesled mellem en studerendes login på deres uddannelsesinstitution og eksterne web-tjenester, *red.*) har adgang til, og hvor de sikkert kan arbejde med AI og per-

De studerendes omfattende brug af AI udfordrer os, fordi det kræver mere tid, tryghed og tillid fra de studerende at lukke os ind i deres opgaveproces og komme til os med de svære spørgsmål

“ Der ligger en stor og voksende opgave foran os i universitetsbiblioteksverdenen med at skabe en rød tråd mellem de klassiske akademiske dyder og informationskompetent brug af AI

sondata, for eksempel ved at få AI-tjenesten Transcriber til at transskribere deres interviews. Dette kan de gøre på Deic Interactive HPC også kaldet 'UCloud' (<https://cloud.sdu.dk/app/login>), fordi det er et særligt sikret miljø, udviklet til den danske universitetssektor, hvor dataene ikke forlader miljøet under behandlingen.

Hvad betyder det for os?

Et af universitetsbibliotekets fremmeste opgaver er at undervise og vejlede i akademisk praksis. Mine kollegaer og jeg lærer hver dag de studerende at finde passende og akademiske kilder til deres opgaver, udøve kritisk kildebevidsthed og respektere andres ophavsret blandt andet ved at citere og referere præcist og finde rundt i, hvad man må (og ikke må) dele og kopiere. I stigende grad underviser vi også i god datapraksis, som ”handler om at indsamle, opbevare og håndtere de indsamlede data på en organiseret, fagligt funderet, etisk og lovlig måde”, som mine kolleger og jeg har skrevet om på hjemmesiden *God datapraksis - for studerende* fra 2026. De studerende er i modsætning til ansatte på universitetet mere sårbare i spørgsmål omkring persondata, da de som selvstændige databehandlere ikke på samme måde som forskere for eksempel kan søge rådgivning hos universitetets jurister og forskerstøtte.

Biblioteket er et af de steder, de studerende kan få vejledning, men vores kurser er frivillige, og de studerendes omfattende brug af AI udfordrer os, fordi det kræver mere tid, tryk og tillid fra de studerende at lukke os ind i deres opgaveproces og komme til os med de svære spørgsmål – og i det hele taget vide, hvad man skal spørge om. Det kræver, at vi, ud over tiden til at forklare de grundlæggende spilleregler for akademisk praksis, og hvordan man finder kilder til sin opgave, nu også får tid til at forklare disse i en AI-kontekst. Vi kan

ikke spare på det første; for at forstå, hvorfor man ikke 'bare' kan bede en AI-tjeneste om at forkorte ens tekst eller få en AI-tjeneste til at analysere sine interviews, er man nødt til at forstå de mere grundlæggende dele af akademisk redelighed. Det gælder selvfølgelig alle studerende, men arbejdet kræver særlig omtanke i forhold til de studerende, for hvem det at lære de basale akademiske færdigheder kræver en større indsats.

En stor og voksende opgave

Der kan være mange forskellige sårbarheder på spil for studerende, som ikke betyder, at de studerende er mindre dygtige, blot at vores tilgange skal tage højde for de uligheder og forskelligheder, der er. Det kan være forskelle i, i hvor høj grad den studerende allerede har kendskab til den akademiske verden, handicap og diagnoser, noget i den studerendes livssituation – det kunne være en hjernerystelse, der kræver lidt ekstra ro og tid til forklaring. Det kræver en nysgerrighed på diversiteten af vores studerende og stiller krav til vores formidlings- og relationskompetence. En fleksibel tilgang antager, at alle ankommer med forskellige forudsætninger – og de studerendes omfattende brug af AI – øger kun behovet for, at vi er nærværende og skruer op for vores interesse i, hvordan AI som redskab kan bruges på en akademisk forsvarlig måde og spiller sammen med de informationskompetencer, vi skal støtte.

Der ligger således en stor og voksende opgave foran os i universitetsbiblioteksverdenen med at træne de studerende i akademisk praksis og skabe en rød tråd mellem de klassiske akademiske dyder og informationskompetent brug af AI. Det arbejde vil være godt givet ud – da vi ikke kun vil få mere informationskompetente akademikere – men også nogle kandidater, som bedre kan begå sig på et arbejdsmarked, der i stigende grad vil gøre brug af AI.

 God datapraksis - for studerende.
(2026). AU Library.
Hentet 29. juni fra
<https://library.au.dk/studerende/god-datapraksis>

